

COMMENTATIONUM
STOICARUM

PARTICULAM DECIMAM TERTIAM

VENIA AMPL. FAC. PHILOS. UPSAL.

PRÆSIDE

NICOL. FREDER. BIBERG

PH. ET J. U. DOCT.

ETH. ET POLIT. PROFESS. REG. ET ORD.

REG. ACAD. LITT. HUM. HISTOR. ET ANTIQU. HOLM. MEMBRO

PUBLICE EXAMINANDAM PROPONIT

CAROLUS OL. DELLDÉN

STIP. STIEGL. BOTHNIENSIS.

IN AUDIT. GUST. DIE IX DEC. MDCCCXVIII.

H. A. M. S.

UP SALIAE
EXCUDEBANT ZEIPEL ET PALMBLAD.

CONTRACTS PROSTEN I WESTERB. I:STA CONTRACT
KYRKOHEDEN I BYGDEÅ OCH NYSÅTRA FÖRSAMLINGAR
HÖGVÖRDIGE OCH VIDTBERÖMDE

S. S. THEOLOGIÆ DOCTORUM

HERR JONAS CARL:SON GENBERG

SAMT

DOCTORINNAN

HÖGÅDLA

FRU MARIA CHRIST. GENBERG
FÖDD EURENIUS

Vare denna åt Eder helgade gär
hjertas eviga vördnad och tac

CARL OL DE

PROSTEN OCH KYRKOHEDEN
UTI THORSÅKER, YTTERLÅNÅS OCH DAHLS.
FÖRSAMLINGAR
HÖGÅREVÖRDIGE OCH HÖGLÄRDE
MAGISTER

HERR C. OL:SON GENBERG

SAMT
PROSTINNAN
HÖGÅDLA
FRU C. M. GENBERG
FÖDD RISSLER

ade gärd, återljudet af mitt
och tacksamhet emot Eder.

O. DELLDÉN.

CONTRACTS-PROSTEN I ÅNGERMÄNL. NORRA CONTRACT
OCH KYRKOH. I ARNÅS OCH GIDÅ FÖRSAMLINGAR
HÖGÅREVÖRDIGE OCH HÖGLÄRDE
MAGISTER

HERR OLOF DELLDÉN

SAMT

PROSTINNAN

HÖGÅDLA

FRU G. M. DELLDÉN
FÖDD GENBERG

Då dessa blad, hvilka den sonliga kärleken räcker,
möta Eder i Edert lugna tjäll, mottagen dem såsom
en tacksamhets-gärd af den, som genom de varmaste
önskningar för Eder sällhet, hvarje ögonblick är med
Eder förenad.

CARL.

nequaquam Aristonem et Herillum inter se dissensisse, nisi ita, ut consequentias ex deficiente prorsus in materia honesti objectivitate diversa uterque ratione tollere conarentur. Desperatus quidem, at recto tamen intentioque in ipsam rem consilio, hac potissimum mente, possibiliter omnem scientiae cuiusque ethicæ specialis negasse nobis Aristo videtur: si autem eodem consilio eademque mente distinctionem illam novam inter τέλος et ὑποτελία Herillus excogitaverit, hancque eamdem ita interpretari fas sit, ut fere verba ipsa Diogenis, et magis etiam Ciceronis, primum a nobis allata, suadere concedimus, utque rudissimo deinde, quo quidem concipi posset, argumento eamdem TENNEMANNUS m) effinxit; omnino Ciceroni consentimus, qui levius nihil nihilque perversius statui posse contendit. Neque aliam huic interpretationem substituere ipsi audemus, si verbis & intelligentiae Ciceronis aliqua sit fides habenda: aptiorem quamvis facillimum foret proponere. Nam si distinctionem illam inter τέλος et ὑποτελία, non historice, ut verba fere auctorum indicare videntur, quasi inter id, quod fieri *debeat*, et id, quod fieri *soleat* n) heic distinctum fuisse, sed scientifice explicare liceret, adeo ut relationem medii cuiusdam ad si-

N

nem

m) l. c. p. 224, 225.

n) "Bey jenem Zweck (τέλος) denkt man sich, was schlechthin seyn soll: bey diesem (ὑποτελία) was gewöhnlich ist oder geschiehet. Diesen Unterschied drückte Herill so aus: der Zweck der Weisen (idealistischen Menschen) und der Zweck gewöhnlicher Menschen. -- Herill unterschied daher, wie es scheint, zwischen dem, was der Mensch als sinnliches empfindendes Wesen für sein höchstes Gut erklärt, und zwischen dem, was der Mensch als vernünftiges Wesen für sein höchster Gut achten soll." TENNEMANN. l. prox. c.

nem consilii ultimi schemate conceptum apud ipsum sapientem institutam intelligendam heic esse decerneret; perspicimus quidem, multa etiam contra hanc difficultatis tollendae rationem objici posse; sed aptiorem tamen eamdem ex nostro consilio spectatam putamus, quam alteram; maxime, quum et haec ipsa veri praesagatio argumento esse posset, nullam ex difficultatibus systematis negativi liberationem recte concipi, nisi quae ad schemata systemati positivo, ut antea demonstravimus, adamata confugiat. Sed quum nihil quidem praeterea nos, ex tanta monumentorum veterum penuria, novimus, quod modum revera systematis negativi Herillum egressum fuisse coimonstrare quodammodo valeret, et apertissime, ut jam inonuimus, talis interpretatio, re ipsa licet aptior, verbis maxime Ciceronis jam allatis repugnare videtur; qui ineptissime prosectorum talem relationem per duarum vitarum instituta et per duo sejuncta ultima bonorum expressisse censendus eset, quuin sejunctionem tamen ipsam, utpote veram & realem conceptam, justissimam, si modo vera eset, suae reprehensionis fundamentum constituit: nobis quidem nihil reliquum esse judicaverim, nisi ut inter intelligentem Herilli auctoris & Ciceronis transcriptoris dubii quadam tenus & suspensi haereamus. Quamobrem, proposita hac utraque explicatione, quum nec medium aliquam esse suspicamur, aut intra nudam conjecturam, talem, si vel excogitari posset, substitutam esse pervidemus; licet in neutram propositarum prorsus ipsi inclinemus; id unum circa hanc rem monebimus: astuta interpretatione, cui ex Cicerone favet TENNEMANNUS, utpote quae sola fundamentum historicum habere judicanda sit, nihil nobis occurtere, quod tantam in Herillo levitatem excusare quodammodo posset, nisi considerandum heic putares, sub specie quadam historica adeo Stoicos.

cos libenter non hanc tantummodo de rebus mediis doctrinam, sed universam quoque, quam nos applicatam appellamus, disciplinam moralem proposuisse, ut ista omnino specie decipi imprudentiori imperitorive cuidam ex antiquis ipsis æque forsan contingere potuerit, ac multis hoc idem sequoris temporis commentatoribus revera accidisse, ex iis, quæ jam attulimus, probabilis conclusio exoriatur.

Alterum illum dissensum, quo a Zenone descivisse fertur Herillus, & qui in eximia quadam cognitionis et scientiae laude quam summum ipse bonum constituisse dicitur, positus fuit, cum TENNEMANNO lubentes fatemur neque nos ulla ratione adcuratius intelligere. De quo tria exstant Ciceronis loca; Quæst. Acad. II: 42 "Omitto illa quæ relicta jam videntur, et HERILLUM, qui in cognitione et scientia summum bonum ponit: qui, cum Zenonis auditor fuisset, vides, quantum ab eo disenserit." de Finib II: 13 "HERILLUS ad scientiam omnia revocans, unum quoddam bonum vidit: sed nec optimum, nec quo vita gubernari poscit. Itaque hic ipse jam pridem est rejectus." de Fin. V. 25 "Sæpe ab Aristotele, a Theophrasto mirabiliter est laudata per se ipsa rerum scientia. Hoc uno captus HERILLUS, scientiam summum bonum esse defendit, nec rem ullam aliam per se expetendam." Consentitque et in hac re quodammodo Ciceroni Diogenes VII. §. 165. "τελος ἐπει την ἐπισημην, ὅπερ ἐσι Σὺ οὐ πάντα ἐπιφερετα προς το μετ' ἐπισημην Σὺ καὶ μη τη αγγειο διαβεβλημενον." Multa, nec primi, deprehendimus in his ipsis, quæ et unica fere de eadem re supersunt, locis assertisque, quæ nobis nostra amplius intelligentiae acie comprehendendi plenius posse desperaverim. Adeo finibus caret et narratio et comprehensio Ciceronis. Quam si solam respicis,

respicis, utique incertus eis, in ipsa doctrina Herilli, utrum cum Aristotele vitam contemplativam cum practica contulerit illique principatum quendam p̄ae altera adrogaverit, an in agendo agendi normam ex veritate contemplationis, omisa omni utriusque vitæ comparatione, exprimere conatus fuerit. Huic sententiae verba Diogenis; illi Ciceronis magis favere judicaverim. Si illam amplecteris, justa videbitur Ciceronis reprehensio; si alteram, obtusa fere obmutescet. Verusque, si illam sequeris, etiam in hoc momento erit a Zenone disensus; si alteram, nescio an apprens. Quod assertum eo usque extendi facilis patiar, ut non modo non Stoicismo sed ne ulli quidem alii morum Systemati, modo merum hoc reformidet formalismum, talem agendi normam repudiandam esse decernas. Neutram harum, quas alterne proposuimus, sententiarum TENNEMANNO probari invenio: qui tertiam quamdam proposuit, magis etiam si quid judico, indefinitam, nullisque omnino ex historia argumentis munitam. o) Sed in tanto rerum monumentorumque silentio, causa qualitercumque dicta, si conjecturis ultra modum indulges, lectori, tantum abest, ut pro sis, ut potius illudas. Quamobrem neque interno quodam reciprocæ societatis vinculo duplicem illum Herilli a Zenone disensem contineri certius statuere ausim: si et concedam, asfera Ciceronis, nisi assumto narratori ipsi istiusmodi nexu, parum apte intelligi. Ceterum detegi eumdem, si et existiterit, aut determinari nobis amplius posse, vix speraverim.

§. 6.

§. 6.

Quas in sinu ipso Stoicismi enascentis exortas vidi-
mus, controversiis, quanta decuit fide, adumbratis &
dijudicatis; reliquum est, ut doctrinas ejusdem Scholæ
celebriores, singulares & genuinas, quæ aut varios dif-
ficiioresque explicatus habuere, aut cum aliis Scholis li-
tes continuas aluere, paulo, quam factum antea fuerit,
aut candidius exponamus, aut, ex nostra mente, enucle-
atius. Has vero inter doctrinas, quum locum tueatur
facile primum celeberrima officii distinctio in *perfectum* et
medium, vel, ut ipsi loquebantur Stoicorum principes,
καλοθωμα et *καθηκον*, frequentissime Ciceroni Stoicisque
tantum non omnibus repetita; plurimumque hæc una di-
stinctio assertionum Stoicarum clavem rite intellecta con-
tineat; haud miraberis, B. L. hanc ipsam primo nobis
adcuratius endandam feligi.

Officii notionem formalem in actionis practico nomine
necessariæ relatione ad legem versari, omnes consentiunt. Hancque ipsam notionem formalem vocabulo τὸ
καθηκόντος, generalissimo sensu sumti, Stoicos primo ex-
pressisse, multa sunt, quæ ad credendum impellant. As-
sumto nempe generalissimo isto et primo sensu, quem
forma contineri sola jam diximus, celebrem illam τὸ κα-
θηκόντος definitionem Stoicam: τὸ ἀκολθόν εἰς τὴν, οὐ πραγμάτευ-
σιλογιον ἀπολογίαν ἔχει; facilissimo negotio et explicabis &
defendes. Si vero quæsiverit quispiam, quid intellectum
velimus, quum forma sola generalissimam hanc notionem
contineri doceimus; facilis erit responsio: formalem eam
nobis ideo nuncupari, quod desit ipsi determinatio legis,
ad quam relatio concipiatur. Scilicet neutquam in hoc
conceptu definitum adhucdum judicamus, utrum lex,
ad

ad quam actio referatur, ex usu loquendi nobis vulgato, moralis sit nec ne, vel, quod Stoicis idem sonabat, suprema et totalis an inferior quædam et particularis. Quod ipsum, quum in nostra voce *Plikt* determinatum esse patet: sequitur, multum abesse, ut vocabulo isti nobis frequentissimo generalissima ita τὸ καθηκόντος Stoicorum notio respondeat p) Constituta tali modo generalissima τὸ καθηκόντος notione, facilis erat apud Stoicos sponteque progenita complemento determinationis ejusdem divisio in καθηκον τελειον et & τελειον, quod idem perfectum et inchoatum Cicero, verbo verbum reddens, appellat. In eo, quod "καθηκον τελειον" dictum est, vel, quod idem prorsus erat ex usu loquendi Stoicis recepto, "κατορθωμα" relatio ad legem moralem, id est vero, totalem et supremam primo concepta est et expressa: ablegata in alteram classem "καθηκόντος & Τελειον", ope simplicis negationis, omni actione humana, quæ reliquum explere censeretur καθηκόντος generalissimi orbem. Ideoque brevissima erat apud Stoicos vereque aut opposita aut contradistincta defi-

p) Hoc non observatum esse SCHLEIERMACHERO in sua expositione officii Stoicorum generalissimi *Crit. d. bish. Sittenl.* p. 179 seqq. multum mirati fuimus: quippe qui formales quidem etiam easdem illas notiones appellat, sed alio prorsus sensu, tali nempe, qui ambo hæc vocabula æqualiter afficit, eamdemque omnino ambobus formalitatis notam inurit. Nisi autem sensu nobis specialiter determinato formalis judicanda sit notio generalissima τὸ καθηκόντος Stoicorum: nec plena erit definitio in textu nuper allata, nec cum ea coincidet, quam Diogenes assert: "ἐνεργημα ταις κατα φυσιν καταπνευσι δίνειον;" sensuque prorsus carebit, quod addit STOJKUS; istiusmodi ἐνεργηματα brutis etiam animantibus attribui posse: omni denique fundamento nudabitur ipsa illa τὸ καθηκόντος divisio, quam proprius jam examinare adgredimur.

definitio της κατορθωματος: "καὶ ἀρετὴν ἐνεργημα;" quod ipsum ἀρετης vocabulum nusquam apud Stoicos in hisce disquisitionibus, nisi sensu absolute morali usurpatum vidi-
mus: eamdem ob causam haud miraberis, si recte sa-
pis et simpliciter, in alteram illam classem καθηκόντος &
τελείας diversissimas omnino actiones congestas fuisse, quæ
nullum prorsus nexus inter se habere viderentur, ni-
si quem ipsa illa negationis nota, qua a prima constanter
segregarienur, singulis impresserat. Nempe meram ab
initio effectam credas dichotomiam, vulgari divisionis mo-
re, quo, propositis duabus classibus, regestoque in unam
objecto reflexionis primario, quod positivum ipsum καὶ
ἔχοντα representet, nihil quidem deinceps altera, nisi ne-
gationes alterius, continere videatur, si ab eo discesserit,
quod toti dividendo commune sit et in utraque classe
positivum. Observandum præterea, ut a verbis securi-
simis, inventa unius classis denominatione unica, της κα-
τορθωματος, haud dubitasse Stoicos alteram quoque clas-
sem, ex compendio quadam dictionis, unica voce της κα-
θηκόντος insignire: quo vero sensu ex genere in speciem
transiit posterius illud vocabulum, adeo ut pro "καθηκον
& τελειον" simpliciter "καθηκον" dicere inciperent. Quas
diversas unius vocis significationes, tempore etiam sejun-
ctas, neutiquam confundendas esse per se patet. Poste-
riori, qui supra alterum invalescere occuperat, sensu ac-
ceptum καθηκον, nos brevitatis caussa in sequentibus "spe-
ciale" adpellabimus.

Hæc vero si sibi constiterit apud Stoicos notionum
ad officium pertinentium et ratio et propagatio, duo
mox, quæ ex dictis sponte profluant, consecaria in an-
tecessum notabimus. *Unum:* in terminologia Stoicorum,
ditissima quamvis antiquarum omnium in rebus practici
argu-

argumenti, frustra quæri vocabulum, quod nostro plikt exacte respondeat, si ex rigore Schleiermacheriano q) hoc idem determinare oporteat. Neque enim electio heic ulla erit, nisi inter duplicem, quem notavimus, τε καθηκόντος significatum et simplicem τε κατορθωμάτος. Generalem τε καθηκόντος significationem heic non quadrare, quamvis contra sentiat SCHLEIERMACHERUS ipse, hujus definitionem, ut videtur, rotundo calculo adprobans, jam demonstravimus. Specialem ejusdem vocis significatum adhuc minus convenire, ex dictis oppido patet, neque demonstrare opus erit. Ultimo, si ad ipsum κατορθωμάτος confugias: haud quidem negavero, inter omnia vocabula hoc maxime simplici nostro plikt convenire: attamen si, ut contendit Cel. SCHLEIERMACHERUS, ad notionem istam rite animo informandam momentanea saltem opus sit abstractione a subjectivo moralitatis momento, utpote quod animo legem ipsam religiose colente conficitur, rectiusque ad contradistinctam officio virtutis ideam referatur; utique ex consummatissima, quæ mox dicetur, in notione κατορθωμάτος objectivi et subjectivi moralitatis momenti synthesis, Stoicis instituta, dubium existet; utrum in ista κατορθωμάτος notione effingenda talem vel momento temporis abstractionem revera hi perfecisse dicendi sint. — Alterum: nimis de Stoicis rotunde aut ambiguae dici: eamdem illos actionem, quam in relatione ad legem officium vocant, in relatione ad animum conscientem vel ad vim animi conscientis, si ex sapiente proficiuntur, κατορθωμα; si ex non sapiente, καθηκον appellasse. Quod dictum, satis tritum, quem SCHLEIERMACHERO etiam totidem verbis repetitum sit, ideo heic castigandum duximus.

Certe,